

magányos univerzumunkban. A modern politikailag korrekt felfogásban a szerző felkiáltása arra próbál rámutatni, hogy a szabadság nem jelent többé nyitott ajtót, ha mindenki másé is nyitva van, és a miénken is bárki bejöhethet; illetve a tolerancia nem jelent többé megértést, ha objektív értékrend híján minden határt újraírva az érthetlent is meg kell értenünk. Hol a határ, ha nincs mihez viszonyítva értelmezni a szabadság és a tolerancia kiüresedett jelszavait?

FRÖHLICH JOHANNA – SCHANDA BALÁZS

HORVÁTH ATTILA – KOLTAY ANDRÁS – MÁTHÉ GÁBOR (SZERKESZTŐK)

Sapientii iniuria non potest fieri.
Ünnepi tanulmányok Zlinszky János tiszteletére

Budapest: Gondolat, 2009. 320. p. ISBN 978 963 693 182 7

*„Mindig próbáltam úgy élni az életem, hogy jót tegyek ott,
ahol hagyják, és megpróbáltam rosszat tudva nem tenni.
Próbáltam soha nem megalkudni az alapvető elvekben.
Ha ezt végig tartani tudom, eredményes lesz az életem.”*
(Zlinszky János)

ZLINSZKY JÁNOS Professzor Úr, volt alkotmánybíró, a PPKE JÁK alapító dékánja 2008 márciusában ünnepelte 80. születésnapját. Ebből az alkalomból tavaly Karunk dísztermében külföldi és hazai pályatársai, valamint az Egyetem és a Kar vezetői köszöntötték az Ünnepelet. Professzor Úr jubilálása alkalmából megjelent német nyelvű római jogi írásait tartalmazó gyűjteményes kötete is,¹ ám egy ünnepi emlékkönyv kiadása ekkor még váratott magára.

Az ünnepi kötet azonban időközben elkészült, bemutatására és átadására 2009. június 17-én, a Kar Dékáni Tanácstermében gyűltek össze az Ünnepelet kollégái, tanítványai, családtagjai és barátai. A közvetlen hangvételű könyvbemutatón a kötet szerkesztőin kívül köszöntő beszédet mondott Fodor György Rektor Úr, valamint Mezey Barna, Révész T. Mihály tanár urak, Komáromi László és Bónis Péter egykori tanítványok. A köszöntők valamennyien méltatták az Ünnepelet tiszteletet parancsoló tanári és tudományos életútját, a szó szoros és átvitt értelmében is iskolateremtő munkásságát, hihetetlen teherbírását, amellyel magas közjogi tisztségeit össze tudta egyeztetni az oktatói és karalapító dékáni teendővel, és mindeneke előtt azt a szilárd meggyőződéssel képviselt becsületességet, erkölcsösséget és hitet, amelyeket Professzor Úr valamennyiünk számára példamutatóan vall és közvetít.

¹ ZLINSZKY JÁNOS: *Durch das römische Recht, aber über dasselbe hinaus* (NADJA EL BEHEIRI szerk.). Budapest: Pan Kiadó, 2008.

Az ünnepi tanulmánykötet – amely egyébként annak a *Jogtörténeti Értekezések* című kiadványsorozatnak a 36. számaként jelent meg, amely 1971-ben többek között éppen Professor Úr közreműködésével indulhatott el – négy jól elkülöníthető részre tagolható.

Az első rész tartalmazza a szerkesztők Bevezetőjét, egy az Ünnepelttel készült interjút, valamint Horváth Attila Professor Úr életrajzát bemutató írását. Ezekből kiderül, miben is áll pontosan az a „nyolc évtized szolgálat”, amely az Ünnepelt eddigi életútját kitöltötte. Kiderül, milyen hosszú és rögzös út vezetett a – többszörösen is megérdemelt – tudományos és közéleti sikerekig, az alkotmánybírói talárig, és az önálló katolikus jogi kar megalapításáig, és az is, hogy az Ünnepelt a nehézségek ellenére mégis milyen kitartó akarattal, meggyőződésétől soha el nem térve, azért a hátrányokat is vállalva járta és járja ezt az utat. Ezzel egyszerűen megmutatva azt is a következő nemzedékeknek, hogy igenis léteznek ma is azok az alapvető értékek, amelyek korábban oly fennköltté tették a jogászi hivatást, és ezek következetes képviselése hosszú távon mindig megéri. Ez a magatartás, ez a jogászi ethosz pedig rendkívül egyszerű, sokszor magától értetődő alapokon nyugszik: a jó és az igazságos, az esettek, a szabadság, a család, a nemzet és az egyetlen felsőbb akarat szolgálatán.

A második részben olvashatjuk a korábbi kari köszöntés alkalmából elhangzott tisztelegő beszédeket. E beszédek más és más oldalról mutatják be az Ünnepeltet: Bánrévy Gábor professor emeritus Professor Úr volt évfolyamtársaként életművének azt a részét emelte ki, ahogy *homo publicus*ként a közéleti eseményekre reagálni képes; nem pusztán a témakör – közvagyon, vélemény-, szólás- és vallásszabadság, szociális ellátások stb. – logikus és sokoldalú tudással, olykor kemény kritikával történő meghatározásával, de a bajból kivezető útnak, a probléma megoldásának a felvázolásával is. Boytha György nyugalmazott c. egyetemi tanár fiatalkori éveiben köszöntötte az Ünnepeltet, visszaemlékezve a későbbi szakmai életpálya küzdelmes indulására – egyetemről történt kizárás, kitelepítés, ácsmunkásként eltöltött évek, nehézkes elhelyezkedés –, ugyanakkor a szép, kedves emlékekre is, mint pl. a Marton Géza Római Jogi Tanszékén folytatott közös kutatómunka, a turistaházak leltárainak készítésekor (Professor Úr egyik korábbi foglalkozása) tett nagy séták, vagy a baráti és családi beszélgetések. Wolfgang Waldstein professor emeritus külföldi kollégaként és barátként Professor Úr római jogi és jogtörténeti tudományos és oktatásszervezői munkásságát mutatta be, kiemelve szerepét a Tempus program szervezésében, amely az Erasmus program elődjeként lehetővé tette hallgatók és oktatók számára, hogy egy időre külföldi egyetemeken tanulhassanak. Komáromi László egyetemi adjunktus pedig korábbi tanítványként Professor Úr oktatói tevékenységét és hitelességét méltatta, felelevenítve úgy az első gólyatábor, majd az első előadások és első vizsgák élményeit, mint Professor Úr azóta is sokszor elhangzott, hallgatóknak címzett jó tanácsait, és egyéni, ma is követendő, mindig sikerre vezető tanári módszereit.

A harmadik rész az Ünnepelt publikációs listáját tartalmazza. A tekintélyes, máig lezáratlan lista mintegy öt évtized tudományos termését tükrözi: A magyar mellett németül, angolul és franciául íródott mintegy 240 cikk, előadás, ismertető, tanulmány, monográfia, tankönyv és tankönyvrészlet a jogtudomány szinte teljes spektrumát lefedi. Professor Úr főbb kutatási területei – római jog, jogtörténet, jogászi etika –

mellett megtalálhatók itt magánjogi, büntetőjogi, közjogi-alapjogi, de történelmi és oktatásszervezési témájú írások is.

A negyedik, legerjedelmesebb részben olvashatók a jubileumi alkalomra szánt ünnepi tanulmányok, valamennyi – a kiadványsorozat címéhez is illően – jogtörténeti témakörben. Több tanulmány választott témájául XIX-XX. századi magyar jogtörténeti, illetve alkotmánytörténeti kérdést; ennek a korszaknak a feldolgozása ugyanis szintén az Ünnepektől egyik – talán nem annyira köztudott – kutatási területe, a témakörből pedig „*A XIX. és XX. századi politika története*” címmel speciálkollégiumot is tartott.

Sorban az első Balogh Elemér egyetemi tanár, alkotmánybíró *A törvényszéki orvoslás jogi szabályozásának kezdetei* című tanulmánya, amely egy az 1829–1830. évi büntetőjogi elaborátum teljes anyagát feldolgozó, átfogó munka egyik – az igazságügyi orvostan jogi szabályozásának hazai kezdeteit bemutató – állomása. A tanulmány a törvényszéki orvosi vizsgálat elrendelésétől a különböző vizsgálati módszereken keresztül a törvényszéki orvosi jelentés elkészültéig mutatja be a szakirodalomban ugyan sokat kritizált, ilyen szempontból mégis példásan körültekintő, jogi és orvosszakmai megközelítésből is precíz törvénykönyvtervezetet.

Csehi Zoltán tanszékvezető egyetemi docens tanulmányában – melynek címe: *A német nemzetközi magánjog és az alapjogi octroi. A kezdetektől a „spanyol ügy”-ig* – a német nemzetközi magánjog azon korszakát mutatja be, amelyben a *Grundgesetz* megalkotása után, az 1950-es évektől a jogterületnek is szembe kellett néznie az alkotmányosodással és az alapjogi kritikákkal. A tanulmány Hans Carl Nipperdey híres kölni magánjogász apropóján elméleti előkérdésként szól az alapjogok magánjogi jogviszonyokban való közvetlen alkalmazhatóságának tételéről („*Drittwirkung*”) is; emellett pedig olyan alapproblémákat vizsgál, mint a nemzetközi magánjogi szabályok alkotmányos értékelhetősége vagy – értékeslegesen kapcsolóelvekről lévén szó – értékelhetetlensége, az alkalmazandó külföldi jog alkotmányos értékelhetősége, és az ezek megítélésében a német szövetségi Alkotmánybíróság „spanyol ügy”-ként elhíresült 1971. évi döntésével bekövetkezett fordulat.

Horváth Attila egyetemi docens tanulmánya, *A szocialista alkotmány (1949. évi XX. tv.)* megismerteti az Olvasót azzal, miként akasztotta meg hazánk majd' évezrednyi szerves közjogi fejlődését az 1949. évi népköztársasági alkotmány, amely köztudottan az 1936-os szovjet sztálini-buharini alkotmány szervilis másolata volt, attól mindössze néhány szakaszban tért el. Az írás részletesen szól az alkotmány előkészítésének, megszövegezésének és elfogadásának megdöbbentő körülményeiről, az egyébként is propagandisztikus szöveg érvényesülésének szinte teljes hiányáról, a biztosítékok nélküli egységes hatalom eszméjéről – és általánosságban arról a korszakról, amelyben az élet szinte minden területén éppen az ésszerű és logikus ellentétjét deklarálták, írták elő vagy követelték meg.

Koltay András egyetemi adjunktus *A szólás- és sajtószabadság kezdetei Magyarországon* címmel jelentette meg írását, amelyben Werbőczy Tripartitumától, illetve az 1587-ben megjelent első hazai nyomtatott újságlevéltől a kiegyezésig vázolja fel a szólás- és sajtószabadságért folytatott küzdelmeket. A bemutatott folyamatot sok közismert történelmi momentum teszi színesebbé és könnyebben megérthetővé; elég itt utalni II. Rákóczi Ferencre és a *Mercurius Hungaricusra* (1705–1710), a szigorú

Habsburg-cenzúrára, Wesselényi Miklós 1839-es felségsértés miatti elítélésére egy politikai beszéde okán, Kossuth Lajosra és az *Országgyűlési Tudósításokra* vagy a *Pesti Hírlapra*, az 1848. március 15-én történetekre, illetve a kiegyezéskori törvényalkotásokra. Mint az írásból kiderül, Hajnóczy József, majd gróf Széchenyi István már akkoriban tisztán felismerték azt a rendszerváltozás után majd az Alkotmánybíróság gyakorlatában is megjelenő gondolatmenetet, amely szerint a hatalom megfelelő korlátok közé szorítására nincs biztosabb eszköz, mint a sajtószabadság; ennek a segítségével bontakozhat ki ugyanis társadalmi „*discussio*”, amely az előítéletek, a tudatlanság és a hazugság kiszorításával felszínre hozhatja az igazságot.

Komáromi László egyetemi adjunktus tanulmánya a *Nyugati hűbériség vagy bizánci feudalizmus? Középkori magyar fejlődés két társadalmi modell határán* címet viseli. A tanulmány egyes korabeli jogintézmények, (birtok-)adományozási formák és a társadalmi modell vizsgálata alapján rámutat, mennyire félrevezető úgy a középkori Magyarországon, mint Bizáncban nyugati típusú hűbériségről, feudalizmusról beszélni, itt ugyanis ez a társadalmi berendezkedés nem, vagy csak egy-egy elemében jelent meg. Hazánk nem követte ugyanakkor teljes egészében a keleti modellt sem; a korabeli hazai társadalmi felépülés erőteljes sajátosságainak indoka főleg a királyi uralom karizmatikus megalapozottsága lehetett, amely nem tette szükségessé a hűbérjogi hűségkötelek megjelenését.

Máthé Gábor tanszékvezető egyetemi tanár angol nyelvű tanulmányának címe *Formation of the Hungarian Royal Supreme Court of Justice in the Bourgeois Era*. A tanulmány 1865-től 1875-ig vizsgálja a korabeli magyar bírósági fórumrendszerre vonatkozó szabályokat, a szervezet kiépülését, személyi összetételét, munkaterhét, és funkcióját a hatalmi ágak megosztásának rendszerében.

Mezey Barna tanszékvezető egyetemi tanár írása – melynek címe *Egy Deák-párti képviselő a választókerületében (Horvát Boldizsár és Szombathely)* – Horvát Boldizsár nyolcszor is megválasztott országgyűlési képviselő, igazságügy-miniszter szemével látatja az 1848–1887 közötti Magyarország megoldandó problémáit: a parlamentarista-municipalista ellentétet, a kiegyezés idején a '48-as vívmányok visszaállítását, a heves politikai pártszenvetélyt, a „közös ügyek” meghatározását és Ausztriától való kölcsönös függőségünket.

Stipta István tanszékvezető egyetemi tanár összehasonlító tanulmánya, *A francia közigazgatási bíráskodás hatása a dualizmus kori magyar törvényhozásra*, egy a pénzügyi közigazgatási bíráskodás hazai történetét feldolgozó, készülő monográfia része. A tanulmány először ismerteti az 1880-as évek francia közigazgatási bíráskodási modelljét – a szervezetrendszer és az eljárást –, majd ennek korabeli hazai fogadtatását, amely nem lelkesedett a hatalmi ágak merev szétválasztásának logikáján alapuló, közigazgatáson belüli, attól nem független jogvédelemért, és azt, hogy ennek ellenére mégis ezt a megoldást vette át az 1876. évi V. törvénycikk a közigazgatási panaszok elbírálására.

A kötet Szigeti Magdolna egyetemi docens *A Német Demokratikus Köztársaság összeomlása és az újrakezdés első lépései* című tanulmányával zárul, amely Erich Honecker fokozatos elszigetelődésén, a tömeges NSZK-ba vándorlason, az új ellenzéki erők szerveződésén, az állandósuló tömegdemonstrációkon, a csőd közeli gazdasági helyzeten, majd a Német Szocialista Egységpárt vezetőségének leváltásán ke-

resztül mutatja be a kommunista NDK bukását és a német újraegyesülés folyamatának fázisait, hangsúlyozva a történések magyarországi összefüggéseit is.

Összegzőként, az Olvasó a kötet végén alappal vélheti úgy, az előző ünnepi emlékkönyv² után ismét színvonalas – ugyan a jogtörténeti témakört erőteljesebben középpontba helyező –, az alkalomhoz méltó kötetel sikerült örömet okozni az Ünnepeletnek, ezzel is gratulálva 80. életéve betöltésének jeles jubileumához, megköszönve minden eddigi munkáját, tanításait, és jó egészséget és türelmet kívánva életműve további gyarapításához.

NAGY GUSZTÁV

² BÁNRÉVY GÁBOR, JOBBÁGYI GÁBOR, VARGA CSABA (szerk.): *Iustum, Aequum, Salutare. Emlékkönyv Zlinszky János tiszteletére*. Budapest: Osiris, 1998.